

BACKGROUND REPORT

PRAGUEPRAŽSKÝ
STUDENTSTUDENTSKÝ
SUMMIT

ECOSOC

Urbanizace

Autor: Tomáš Opat
Imprimatur: Vojtěch Bahenský, Jan Pivoda
Jazyková úprava: Jakub Kopřiva, Lukáš Červinka
Grafická úprava: Jan Hlaváček

Model OSN

Vydala Asociace pro mezinárodní otázky pro potřeby XX. ročníku Pražského studentského summitu.

© AMO 2014

Asociace pro mezinárodní otázky
Žitná 27, 110 00 Praha 1
Tel./fax: +420 224 813 460, e-mail: summit@amo.cz
IČ: 65 99 95 33

www.amo.cz

www.studentsummit.cz

1 Úvod

Každým rokem se na celém světě stěhuje do měst okolo 60 miliónů¹ lidí s vidinou lepšího přístupu ke vzdělání, lepšímu zaměstnání, zdravotnictví a celkově lepších životních podmínek. Pro mnoho z nich se však přesun do města stává cestou do přelidněných slumů, kde panuje chudoba, nemoci a kriminalita. Městská chudoba se tak stává čím dál výraznějším fenoménem.

V roce 2007 byl poprvé počet obyvatel měst vyšší než počet obyvatel ve venkovských oblastech.² Rychlá urbanizace výrazně zvyšuje nároky na infrastrukturu a městskou výstavbu. Bohužel zvláště v rozvojových zemích se často nedostává adekvátních obydlí a lidé jsou tak nuceni budovat si improvizovaná přístřeší z nevhodných materiálů. Celá třetina obyvatel měst v rozvojových zemích obývá slumy. Celkové číslo se dle UN-HABITAT blíží 1 miliardě³ a do roku 2020 by se mělo zvýšit o dalších 500 milionů.

Rok 2015 bude především významný kvůli tomu, že k tomuto datu má být naplněna většina Rozvojových cílů tisíciletí. Obtížná zacílitelnost nejchudšího obyvatelstva měst, pro nějž panují naprosto specifické podmínky, je velkou překážkou těchto cílů, a proto zde dochází jen k velmi pomalému zlepšení.

V oblastech slumů žije v současné době podle odhadů necelá miliarda lidí. V podmínkách, ve kterých žijí, se zvláště dobře daří nemocem, kriminalitě, mnoho lidí trpí hladem a úroveň hygieny ani zdaleka nedosahuje akceptovatelné úrovně. Z těchto, a mnoha dalších, důvodů bude potřeba pomoc zacílit právě na oblast slumů, ať už půjde o potlačování extrémní chudoby a hladu, šíření nemocí, dětské úmrtnosti, rozdílů ve vzdělání či podporu udržitelného rozvoje.

¹ Urban Population Growth. WHO [online] [cit. 1. 10. 2014]. Dostupné z:

http://www.who.int/gho/urban_health/situation_trends/urban_population_growth_text/en/.

² PROGRAMME, United Nations Human Settlements. *The state of the world's cities report 2006/2007: the millenium development goals and urban sustainability : 30 years of shaping the habitat agenda* [online].

³ The Slum Crisis. The Supply [online] [cit. 1. 10. 2014]. Dostupné z:

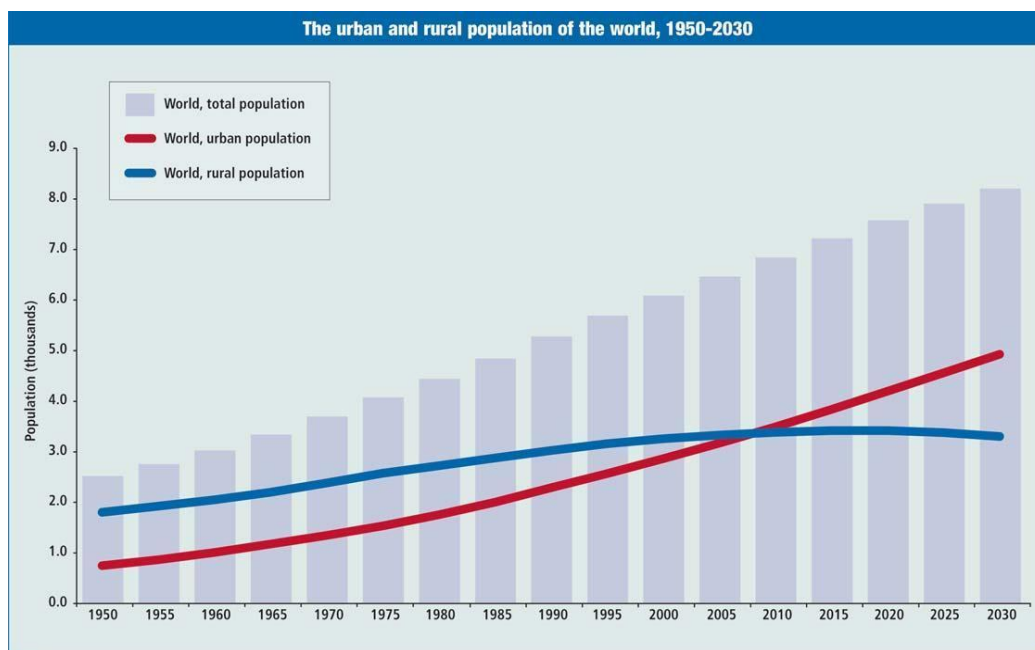
<http://www.worldslumday.com/the-unspeaken-crisis/>.

2 Indikátory slumů

V roce 2000 se zástupci jednotlivých států OSN dohodli, že v rámci rozvojových cílů tisíciletí, k roku 2020, zlepší život 100 miliónům obyvatelům slumů.⁴ V té době byl jejich počet odhadován na 760 miliónů. Ačkoli byl tento cíl splněn s velkým předstihem a již dnes byl umožněn více než 200 miliónům obyvatel přístup k pitné vodě, hygienickým potřebám a úroveň jejich obydlení se pozvedla, počet lidí žijících v nevhodných podmínkách se stále zvyšuje.⁵ Odhaduje se, že k roku 2030 jich bude dokonce dvojnásobek, tedy 2 miliardy.^{6,7}

Graf 1: Světová populace ve městech a na venkově, 1950 - 2020

Zdroj: World Urbanization Prospects [online]. UN DESA [cit. 1. 10. 2014]. Dostupné z: <http://www.un.org/esa/population/publications/WUP2005/2005wup.htm>.

⁴ Background to the MDGs. The UNICEF [online] [cit. 1. 10. 2014]. Dostupné z: <http://www.unicef.org.uk/UNICEFs-Work/What-we-do/Millennium-Development-Goals/Background-to-the-MDGs/>.

⁵ Over 200 million escape slums but overall number is still rising, UN report finds. The UN News Center [online] [cit. 1. 10. 2014]. Dostupné z: <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=34119#.U9IWTCsXpg>.

⁶ Slum Dwellers to double by 2030. UN-HABITAT [online] [cit. 1. 10. 2014]. Dostupné z: http://www.preventionweb.net/files/1713_463146759GC202120Slum20dwellers20to20double.pdf

⁷ Ohledně současného počtu obyvatel slumů se zdroje značně rozcházejí. Number of slum dwellers grows to 860 million. Cordaid [online] [cit. 22. 10. 2014]. Dostupné z: <https://www.cordaid.org/en/news/un-habitat-number-slum-dwellers-grows-863-million/> uvádí 860 miliónů obyvatel slumů k roku 2013.

V zájmu efektivního měření a statistik používá UN-HABITAT⁸ pět základních indikátorů, pomocí kterých může porovnávat celosvětový stav a vývoj slumových oblastí. Prvním z nich je odolnost a trvanlivost obydlí. Tento indikátor zohledňuje především materiály použité pro stavbu domů a také jejich vhodné umístění, mimo nebezpečí živelných pohrom. Druhý indikátor sleduje nedostatek životního prostoru a přeplněnost domů. Třetím bodem zájmu je pak přístup ke kvalitní pitné vodě. Zbývajících dvěma neméně důležitými indikátory jsou úroveň sanitační a jistota bydlení.⁹

2.1 Udržitelnost obydlí

Jak již bylo výše zmíněno, prvním a možná i nejtypičtějším indikátorem slumů je odolnost či trvalost přístřeší. Tento indikátor však s sebou přináší mnohá úskalí. Hodnocení průzkumů ohledně udržitelnosti bydlení v mnoha zemích bývá nesystematické a výstupy se pak dají jen těžko porovnávat. Jedním z hlavních problémů je měření trvale odolného přístřeší, jež je definováno jako odolné obydlí chránící před extrémními přírodními podmínkami.¹⁰ Dle předpokladů chybí 133 milionů¹¹ obyvatel trvalé přístřeší. Toto číslo je však značně zkresleno, jelikož je brána v potaz pouze otázka jednotlivých staveb, nikoli však jejich umístění (záplavové oblasti, oblasti s častým výskytem zemětřesení atd.). Dalším důvodem, proč je potřeba brát tato čísla s rezervou, jsou výrazné odlišnosti v metodice sběru dat vedoucích k jejich výpočtu. Při určování, kolik lidí nežije v trvalém obydlí, se bere v potaz především materiál, ze kterého je vyrobena podlaha. Kupříkladu v Bolívii, by při takovémto výpočtu trvalé obydlí poskytovalo ochranu 83 % obyvatel. Pokud však vezmeme v potaz stavbu jako celek a zohledníme i stěny

⁸ United Nations Centre for Human Settlements.

⁹ PROGRAMME, United Nations Human Settlements. *The state of the world's cities report 2006/2007: the millenium development goals and urban sustainability : 30 years of shaping the habitat agenda* [online]. Dostupné z: <http://mirror.unhabitat.org/pmss/listItemDetails.aspx?publicationID=2101>.

¹⁰ Slum profile in human settlements. UNESCO [online] [cit. 1. 10. 2014]. Dostupné z: http://webworld.unesco.org/water/wwap/wwdr/indicators/pdf/C3_Slum_profile_in_human_settlement_s.pdf.

¹¹ Slums: Some Definitions. UN-HABITAT [online] [cit. 1. 10. 2014]. Dostupné z: <http://ww2.unhabitat.org/mediacentre/documents/sowcr2006/SOWCR%205.pdf>.

a střechu, dojdeme k závěru, že trvalé obydlí má pouhých 27,7 %¹². Obydlí ve slumech jsou často vyrobená z materiálů nevhodných pro stavbu domů, které neposkytují dostatečnou ochranu již při silnějších deštích.

2.1.1 Udržitelnost obydlí ve světě

Na africkém kontinentě panují, co se týče stálosti obydlí, obrovské rozdíly. Zatímco v severní Africe pouze 1 % obyvatel měst postrádá udržitelné obydlí, v subsaharské Africe je tomu celý 10 %.¹³

V jižní Asii postrádá stabilní obydlí více než polovina veškeré její populace. Celá třetina lidí žijících ve městech Bangladéše, Nepálu a Pákistánu obývá nevhodné budovy. V Indii se pak počet osob žijících v nestabilních budovách pohybuje kolem 28 milionů.¹⁴

Jižní a střední Amerika dosahuje, co se týče udržitelnosti obydlí, poměrně dobrých výsledků. Většina regionu dosahuje okolo 99 % městské populace žijící v trvanlivých obydlích. Nejhorší, avšak stále velmi dobře, v porovnání se zeměmi z jiných regionů, je na tom pak Haiti, kde pouhých 10 % obyvatel¹⁵ měst nemá udržitelné obydlí.

2.1.2 Definice udržitelnosti obydlí

Pro další postup v této oblasti bude velmi důležité přehodnotit definice. V současné době prakticky neexistuje jednotné měřítko trvalosti, a tak se jednotlivé statistiky často rozcházejí. Většinou se navíc užívá nedostatečné hledisko kvality a materiálu podlahy, nebere se tak v potaz, jak kvalitní jsou stěny a střecha. Který materiál je, či není brán, jako vhodný pro

¹² PROGRAMME, United Nations Human Settlements. *The state of the world's cities report 2006/2007: the millenium development goals and urban sustainability : 30 years of shaping the habitat agenda* [online].

¹³ Slums: Some Definitions. UN-HABITAT [online] [cit. 1. 10. 2014]. Dostupné z: <http://ww2.unhabitat.org/mediacentre/documents/sowcr2006/SOWCR%205.pdf>.

¹⁴ PROGRAMME, United Nations Human Settlements. *The state of the world's cities report 2006/2007: the millenium development goals and urban sustainability : 30 years of shaping the habitat agenda* [online].

¹⁵ PROGRAMME, United Nations Human Settlements. *The state of the world's cities report 2006/2007: the millenium development goals and urban sustainability : 30 years of shaping the habitat agenda* [online].

stavbu domu, je přitom velmi specifickým měřítkem, které nelze obecně určit. Důležitým kritériem se tedy stává soulad s místními regulacemi pro stavbu domů.¹⁶

2.2 Přelidněnost městských domácností

U indikátoru přelidněnosti se opět setkáváme s úskalím ohledně definice. Dá se definovat podle počtu osob, například Český statistický úřad říká: *"Osoba je považována za osobu žijící v přelidněném obydlí, pokud domácnost, v níž žije, nemá k dispozici: minimálně 1 místnost pro domácnost; 1 místnost pro každý pár v domácnosti; 1 místnost pro každou osobu starší 18 let; 1 místnost pro každé 2 osoby stejného pohlaví ve věku 12 až 17 let; 1 místnost pro každou osobu ve věku 12 až 17 let (která není zahrnuta v předchozích kategoriích); 1 místnost pro každé dvě děti mladší 12 let. V členění podle pohlaví."*¹⁷ Určit nějakou všeobecnou hodnotu, nad kterou se bude obydlí hodnotit jako přelidněné, je složité zejména z důvodu kulturních odlišností a zvyklostí. Například z asijské a hispánské minority v USA, která patří do vyšší platové skupiny, celých 8 procent stále žije v podmínkách, které by byly považovány za přelidněné. U ostatních skupin se stejnými příjmy toto číslo je poloviční.¹⁸

Pro určení, kolik osob by mělo obývat jeden pokoj, neexistují prakticky žádné mezinárodní podklady, které by toto jasně vymezovaly. Země si tak určují svá vlastní měřítka. V rozvinutých zemích se často uplatňuje nejpřísnější měřítko a jakákoli místnost obývaná více než jednou, či dvěma osobami je považována za přelidněnou. UN-HABITAT používá jako základní měřítko dostatečného životního prostoru maximálně 3 osoby na místnost.

Dalším důležitým hlediskem je věk a pohlaví osob žijících v jedné místnosti, a zdali jsou členy jedné rodiny, či nikoli.

Přelidněné oblasti se potýkají s mnohem rychleji se šířícími nemocemi a je zde zvýšený výskyt společensky patogenních jevů, jako jsou kriminalita, domácí násilí a zneužívání dětí. Nedostatek

¹⁶ Guide to Monitoring Target 11. UN-HABITAT [online] [cit. 1. 10. 2014]. Dostupné z: <http://ww2.unhabitat.org/programmes/guo/documents/mdgtarget11.pdf>.

¹⁷ Míra přelidnění, podle pohlaví. ČSÚ [online] [cit. 22. 10. 2014] Dostupné z: <http://apl.czso.cz/pll/eutab/html.h?ptabkod=tessi170>.

¹⁸ PROGRAMME, United Nations Human Settlements. *The state of the world's cities report 2006/2007: the millenium development goals and urban sustainability : 30 years of shaping the habitat agenda* [online].

životního prostoru také zhoršuje možnosti vzdělávání, děti nemají dostatek klidu a místa k učení a také bývají častěji nemocné, a nemohou proto chodit do školy.

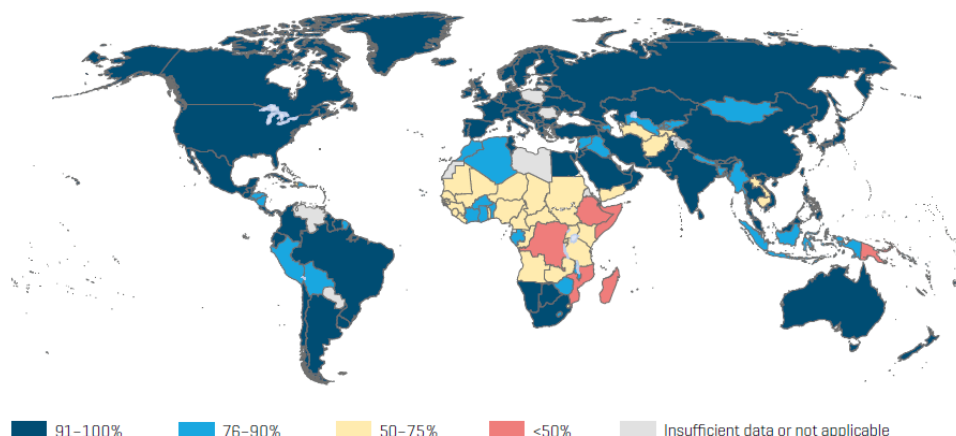
Jednotlivé regiony rozvojového světa vykazují významné rozdíly. Zatímco v severní Africe má dostatečný životní prostor celých 90 % obyvatel, v jižní Asii je to pouhých 60 %.¹⁹

2.3 Přístup k pitné vodě

Mezi léty 1990 až 2011 získalo přístup k pitné vodě celkem asi 2,3 miliardy lidí.²⁰ Podbod c sedmého rozvojového cíle říkájící, že se mezinárodní společenství pokusí snížit počet lidí bez přístupu k pitné vodě na polovinu, se tak podařilo naplnit. V roce 2011 89 % obyvatel Země mělo přístup k upravené pitné vodě. Ve městech pak toto číslo stoupl na 94 %.²¹ Zlepšení probíhalo především ve městských oblastech, kde žijí celé dvě třetiny ze všech obyvatel,²² kteří získali přístup k pitné vodě.

Obrázek 1: Dostupnost pitné vody

Sub-Saharan Africa and Oceania have the lowest drinking-water coverage

Zdroj: Progres on Sanitation and Drinking Water 2013 [online]. UNICEF [cit. 1. 10. 2014]. Dostupné z: http://www.wssinfo.org/fileadmin/user_upload/resources/JMPReport2013.pdf.

¹⁹ Slums: Overcrowding or „the hidden homeless“ . UN-HABITAT [online] [cit. 1. 10. 2014]. Dostupné z: <http://ww2.unhabitat.org/mediacentre/documents/sowcr2006/SOWCR%206.pdf>.

²⁰ Goal 7: Ensure Enviromental Stability. UN [online] [cit. 1. 10. 2014]. Dostupné z: <http://www.un.org/millenniumgoals/environ.shtml>.

²¹ Progres on Sanitation and Drinking Water 2013. UNICEF [online] [cit. 1. 10. 2014]. Dostupné z: http://www.wssinfo.org/fileadmin/user_upload/resources/JMPReport2013.pdf.

²² Progres on Sanitation and Drinking Water 2013. UNICEF [online] [cit. 1. 10. 2014]. Dostupné z: http://www.wssinfo.org/fileadmin/user_upload/resources/JMPReport2013.pdf.

Jak je z výše uvedeného grafu vidět, nejvíce postiženou oblastí je subsaharská Afrika, kde dostupnost pitné vody je na pouhých 64 %. Lidé žijící v chudobě v oblastech subsaharské Afriky průměrně využijí celou třetinu svých příjmů na léčbu nemocí spojených se špatnou vodou, jako jsou průjmky či malárie.²³

Ač pokrytí ve městech bývá velmi dobré, neznamena to ještě, že všichni jejich obyvatelé mají neustálý přístup k pitné vodě. Například ve městě Mombasa v Keni, byla průměrně voda přístupná po 3 hodiny denně a v některých částech města nefungovaly pumpy po několik let.²⁴

I když ve většině světa došlo k razantnímu zlepšení, stále je mnoho míst, kde přístup k pitné vodě není zdaleka dostatečný. Zvláště pokud vezmeme v potaz kvalitu a cenu vody. Značný problém s cenou vody nastává ve chvíli, kdy jediným zdrojem jsou prodejci, kteří nabízejí vodu mnohem draž, než kdyby byla zavedena přímo do domů, či veřejné studny, u kterých se stává, že nefungují.

2.4 Přístup k sanitaci

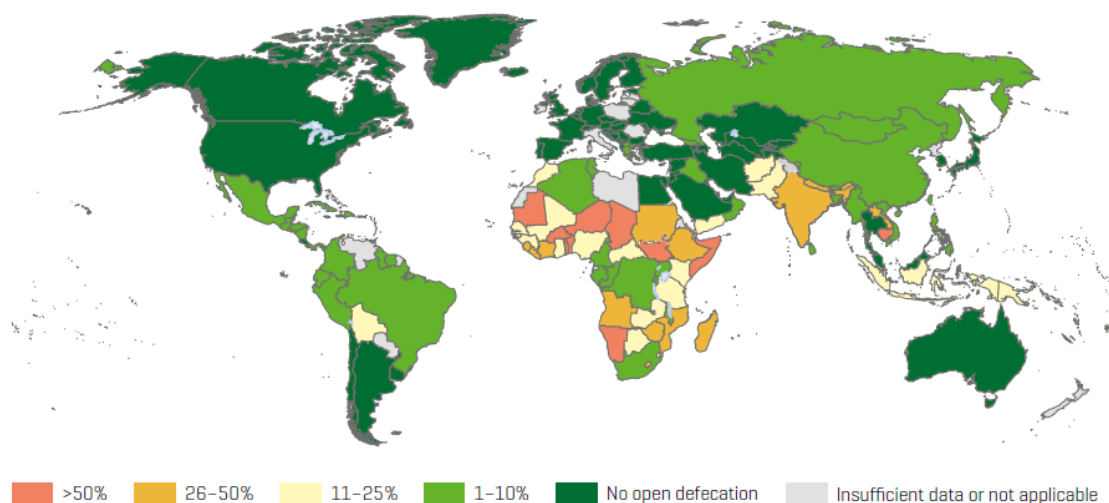
Domácnost má dle definice přístup k sanitaci, když má přístup k toaletě, ať už soukromé, či veřejné a vhodnou formu odvodu odpadu (kanalizace, latrína apod.). Důležitým faktorem je také soukromí, bezpečnost a hygiena.

Toto měřítko nejvíce ze všech zobrazuje rozdíly mezi chudými a bohatými. Absence důstojných toalet v chudinských čtvrtích narušuje právo na soukromí a důstojný život. Rozvojový cíl, který ukládal snížit počet osob bez přístupu k soukromým sociálním zařízením z 51 % na 25 % k roku 2015, nebyl dosažen. Z celkového počtu obyvatel rozvojového světa jich má přístup k adekvátnímu hygienickému zázemí pouhých 64 %, přístup k žádné formě toalety se týká 15 %.²⁵ Často jsou navíc latríny v takovém stavu, že je především děti odmítají využívat, jelikož se jich bojí jakožto tmavých, páchnoucích a špinavých míst.

²³ Progres on Sanitation and Drinking Water 2013. UNICEF [online] [cit. 1. 10. 2014]. Dostupné z: http://www.wssinfo.org/fileadmin/user_upload/resources/JMPReport2013.pdf.

²⁴ PROGRAMME, United Nations Human Settlements. *The state of the world's cities report 2006/2007: the millenium development goals and urban sustainability : 30 years of shaping the habitat agenda* [online].

²⁵ Progres on Sanitation and Drinking Water 2013. UNICEF [online] [cit. 1. 10. 2014]. Dostupné z: http://www.wssinfo.org/fileadmin/user_upload/resources/JMPReport2013.pdf.

Obrázek 2: Populace bez přístupu k toaletě

Zdroj: Progres on Sanitation and Drinking Water 2013 [online]. UNICEF [cit. 1. 10. 2014]. Dostupné z: http://www.wssinfo.org/fileadmin/user_upload/resources/JMPReport2013.pdf.

Každý rok umírá důsledkem nedostatku čisté pitné vody a důsledkem špatné hygieny odhadem 800 000 dětí.²⁶ Ačkoli jeden z rozvojových cílů udává snížení počtu lidí bez přístupu k hygieně na polovinu, při přerozdělování financí je tato záležitost často ignorována, a tak jde z každého dolaru určeného na zdroje vody pouhých 20 centů na sociální zařízení.²⁷

Zvláště závažným je problém špatného přístupu k toaletám pro ženy, jež jsou často nuceny čekat dlouhé fronty na veřejné toalety. Zatímco většina mužů a dětí může bez větších problémů jít na toaletu v přírodě, pro ženy je to mnohem větším rizikem jak hygienickým, tak bezpečnostním, jelikož se stávají oběťmi sexuálních útoků.²⁸

²⁶ Information on Water, Sanitation and Hygiene.

Centers for Disease Control and Prevention [online] [cit. 1. 10. 2014]. Dostupné z: http://www.cdc.gov/healthywater/global/wash_statistics.html.

²⁷ PROGRAMME, United Nations Human Settlements. *The state of the world's cities report 2006/2007: the millenium development goals and urban sustainability : 30 years of shaping the habitat agenda* [online].

²⁸ Gender and Water, Sanitation and Hygiene. UNICEF [online] [cit. 1. 10. 2014]. Dostupné z: http://www.unicef.org/esaro/7310_Gender_and_WASH.html.

2.5 Jistota bydlení

Ohledně právní jistoty obydlí existuje několik definic. Hlavní a nejčastěji využívanou je ta, která byla přijata v roce 2002: „*právo všech jedinců a skupin na efektivní státní ochranu před nuceným vystěhováním*“²⁹. Přičemž nucené vystěhování je definováno jako stálé či dočasné vystěhování proti vůli jedinců, rodin a komunit z jejich domovů a pozemků, bez zabezpečení a přístupu k právní či jiné ochraně.³⁰ Každou vteřinu jsou po celém světě násilně vystěhovány přibližně tři rodiny z jejich obydlí.³¹

Předpokládá se, že okolo 40 % obyvatel měst rozvojového světa nemá žádný druh právem uznávané dokumentace potvrzující jejich vlastnictví obydlí.³² Výstavba domů bez oficiálních postupů se ve městech rozvojového světa stala standardem, a vlastnictví domu či pozemku tak v těchto případech buď není podloženo vůbec nijak a nebo vychází jen z tradic.³³ Jejich uznání však závisí na momentálním postoji úřadů. Statistiky, které se týkají obyvatel měst, často obyvatele slumů opomíjí, a tak jejich bydliště není nikde zaznamenané, a tedy ani právně podložené.

Pro obyvatele je jistota bydlení základem pro další rozvoj a měla by zahrnovat základní práva spojená s vlastnictvím, která by se postupně doplňovala. Takže by se faktická držba časem změnila na držbu *de iure*. Takový proces může začít poskytováním základních dokumentů svědčících o užívání obydlí, jako jsou účty, volební registrace a podobně a postupně se vyvinout k oficiálnímu regulovanému vlastnictví či nájmu.

Ačkoli je jistota bydlení často opomíjeným faktorem, pro rozvoj je naprosto klíčová. Jen ti obyvatele, kteří mají jistotu, že byt či dům, ve kterém žijí je jejich a nemusí se bát, že o něj

²⁹ Security of Tenure – Best practices. UN-HABITAT [online] [cit. 1. 10. 2014]. Dostupné z: http://cn.unhabitat.org/downloads/docs/1553_66795_security%20of%20tenur%20best%20practises.pdf.

³⁰ Security of Tenure – Best practices. UN-HABITAT [online] [cit. 1. 10. 2014]. Dostupné z: http://cn.unhabitat.org/downloads/docs/1553_66795_security%20of%20tenur%20best%20practises.pdf.

³¹ The Slum Crisis. The Supply [online] [cit. 1. 10. 2014]. Dostupné z: <http://www.worldslumday.com/the-unspoken-crisis/>.

³² PROGRAMME, United Nations Human Settlements. *The state of the world's cities report 2006/2007: the millenium development goals and urban sustainability : 30 years of shaping the habitat agenda* [online].

³³ Pro více informací DE SOTO, Hernando. *Mystérium kapitálu*, Rybka publishers 2007.

přijdou, jej budou chtít. Jedním z důsledků absence majetku je to, že lidé nemají čím ručit a pokud by si chtěli půjčit peníze, musí se obrátit na šedou ekonomiku, která jim však neposkytuje prakticky žádnou ochranu.³⁴

3 Důsledky urbanizace

Málo co ovlivní životní vývoj jako místo, kde člověk bydlí. Zvláště to pak platí pro chudé obyvatele měst. Místo, kde žijí, neovlivňuje jen sociální vazby, ale také vzdělání, zdraví a v neposlední řadě pracovní příležitosti a bezpečí. Zvláště kvůli nedostatku hygieny a přelidnění se slumy často stávají pro život místy horšími, než chudé vesnice.

V celostátních statistikách se odlišují pouze městské a rurální oblasti, čímž dochází ke značnému zkreslení životní úrovně nejchudších obyvatel měst. Zvláště ve chvíli, kdy se průměrují příjmy nejvyšší a nejnižší vrstvy městské společnosti, dochází ke značnému podhodnocení drastických podmínek, ve kterých obyvatelé slumů žijí.

3.1 Extrémní chudoba a hladovění

První z rozvojových cílů, potlačení extrémní chudoby a hladovění, je základem pro úspěch v naplňování všech ostatních. Ačkoli se tento cíl většinou spojuje s rurálními oblastmi a zemědělskou produkcí, nelze opomenout ani města, kde se veškerý přísun potravin odvíjí od příjmů domácností a cen jídla, které mohou podléhat značným výkyvům. Ty se venkovských oblastí díky určité schopnosti samozásobitelství tolik nedotýkají. Domácnosti s nízkými příjmy jsou většinou odkázány na potraviny s nízkým obsahem vitamínů a kalorií.

V případech sucha a nízké úrody se většina pomoci soustřeďuje na venkovské obyvatelstvo, zatímco pro městskou chudinu, z důvodu nízké produkce, ceny potravin rostou. V takových případech vzrostou ceny potravin až na úroveň, kdy musí rodiny využívat okolo 70 - 80 % svých příjmů na výživu³⁵, a zbývá tak jen málo prostředků na další výdaje, jako jsou vzdělání, bydlení a doprava.

³⁴ Security of Tenure – Best practices. UN-HABITAT [online] [cit. 1. 10. 2014]. Dostupné z: http://cn.unhabitat.org/downloads/docs/1553_66795_security%20of%20tenur%20best%20practises.pdf.

³⁵ PROGRAMME, United Nations Human Settlements. *The state of the world's cities report 2006/2007: the millenium development goals and urban sustainability : 30 years of shaping the habitat agenda* [online].

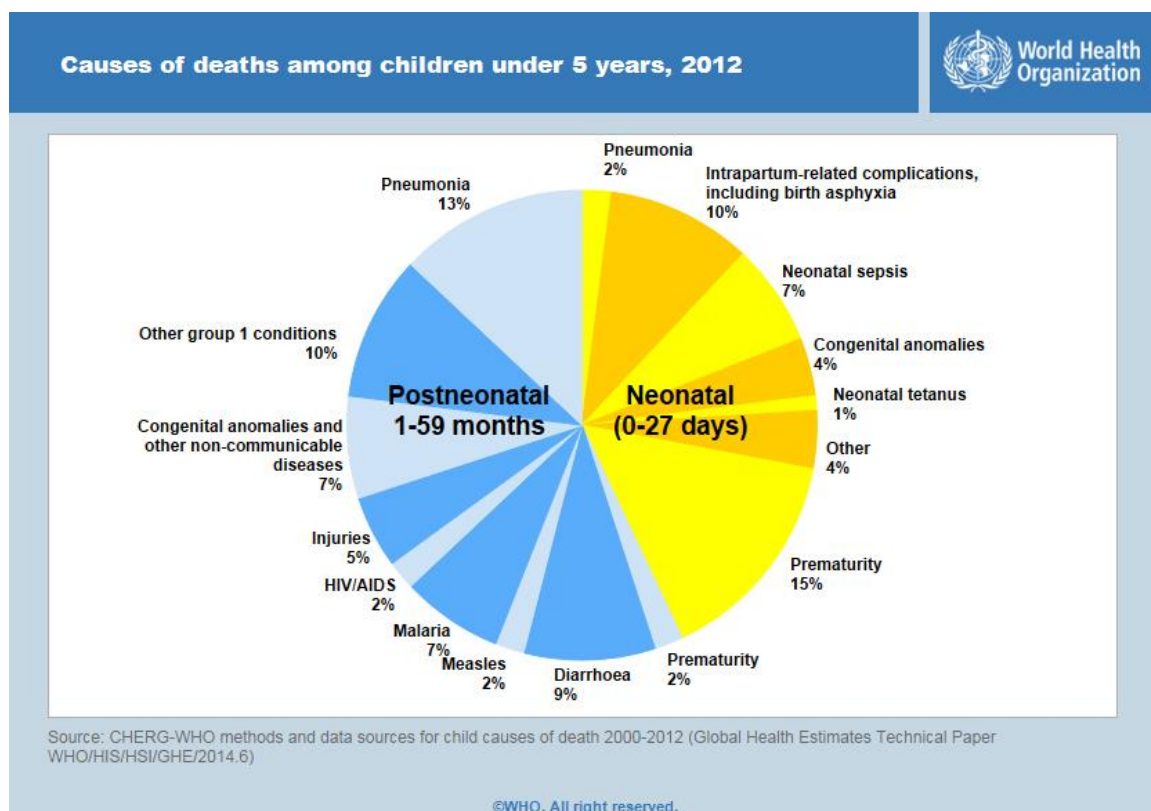

Dalšími faktory zhoršujícími možnosti výživy v městských oblastech jsou špatná hygiena a omezený přístup k čisté pitné vodě. Nedostatek a pitné vody a omezený přístup k ní může vést k zažívacím potížím, kvůli kterým pak není tělo schopno využít maximum z potravin, které dostává. To pak vede k podvýživě a nemocem spojeným s nedostatkem vitamínů.

3.2 Dětská úmrtnost

Čtvrtý rozvojový cíl tisíciletí se zaměřuje na snížení úmrtnosti dětí pod pět let o dvě třetiny a je úzce spojen s chudobou a životními podmínkami. Právě neadekvátní přístřeší, podvýživa a nedostatečný přísun vitamínů jsou spojovány s brzkou úmrtností.

Graf 2: Příčiny úmrtí dětí do 5 let (2012)

Zdroj: Causes of Child Mortality [online]. WHO [cit. 1. 10. 2014]. Dostupné z:
http://www.who.int/gho/child_health/mortality/causes/en/.

Úmrtnost dětí v rozvojových zemích je až desetkrát větší než v zemích rozvinutého světa.³⁶ Subsaharská Afrika a jižní Asie mají nejvyšší podíl dětí, které zemřou před dosažením pátého roku života.

Nejvyšší dětské úmrtnosti dosahují rurální oblasti, přičemž ihned za nimi následují chudé městské oblasti.³⁷ Vysoké hodnoty dětské úmrtnosti v městských oblastech jsou dány nejen špatnými životními podmínkami, nečistým ovzduším či nedostatkem vitamínů, dalším velmi důležitým faktorem je častá výstavba obydlí na nebezpečných místech. V oblastech výstavby slumů často hrozí přírodní katastrofy jako například záplavy, které nejsou, často chatrná, obydlí schopna vydržet, nebo jsou stavěna v blízkosti skládek a jiných toxických území, kvůli kterým se nemoci šíří ještě rychleji. Právě děti jsou toxinům vystaveny výrazně a kvůli jejich nízké váze mohou mít pro děti zhoubné následky i nižší dávky toxinů.

Ačkoli se dětskou úmrtnost daří poměrně efektivně snižovat, například v Africe poklesla dětská úmrtnost mezi nejchudšími obyvateli měst od roku 1990 do roku 2007 z 99 na 70 dětí z tisíce, v Asii pak dokonce z 81 na 51,³⁸ stále existuje obrovská propast mezi chudými a bohatými oblastmi. Nejchudších 20 % obyvatel je dvakrát tak více ohroženo dětskou úmrtností než 20 % nejbohatších.³⁹

Studie ukazují, že rozložení bohatství v zemi má na dětskou úmrtnost dokonce větší vliv než celkové bohatství země. Země severní Afriky, jako je Egypt či Maroko, vykazují poměrně nízkou dětskou úmrtnost podobně jako Brazílie. Rozdílem je, že v Brazílii panuje oproti dvěma výše jmenovanými zeměmi velká socioekonomická nerovnost. Úmrtnost v oblastech slumů je pak dvakrát tak větší než ve městě samotném.

³⁶ Child Mortality. WHO [online] [cit. 1. 10. 2014]. Dostupné z:

http://www.who.int/pmnch/media/press_materials/fs/fs_mdg4_childmortality/en/.

³⁷ PROGRAMME, United Nations Human Settlements. *The state of the world's cities report 2006/2007: the millenium development goals and urban sustainability : 30 years of shaping the habitat agenda* [online].

³⁸ Levels & Trends in Child Mortality . UNICEF [online] [cit. 1. 10. 2014]. Dostupné z:

http://www.unicef.org/videoaudio/PDFs/UNICEF_2012_child_mortality_for_web_0904.pdf.

³⁹ Causes of Child Mortality. WHO [online] [cit. 1. 10. 2014]. Dostupné z:

http://www.who.int/gho/child_health/mortality/mortality_causes_region_text/en/.

I když se již daří proti nejzávažnějším nemocem imunizovat⁴⁰ a v zemích, kde je většina dětí imunizována proti spalničkám, již téměř vymizely, na nemoci, které jsou typické pro oblasti slumů je potřeba zvolit jiný postup. Špatné životní podmínky, nebezpečné prostředí a nedostatek hygieny, jsou prostředím, kde se nejvíce daří nemocem, jako jsou průjmý či zápal plic.⁴¹

Jednou z hlavních příčin častého výskytu průjmů je nízká úroveň sanitace v oblastech slumů. Nezřídka se stává, že špatně udržovanou latrínu sdílí až stovky rodin. V takovýchto podmínkách dochází k extrémně rychlému šíření bakterií a nemoci, která je příčinou až 1,8 milionů dětských úmrtí ročně.⁴² Další příčinou šíření této nemoci je špatný přístup k vodě v některých městských částech. Obyvatelé slumů jsou pak odkázáni na jiné zdroje, které mohou být kontaminovány.

Přímý vliv na zdraví dětí má také špatné ovzduší, které ve slumech často panuje. Akutní nemoci dýchacího ústrojí, a především zápal plic, stojí za přibližně 15 % dětských úmrtí⁴³. Přestože je zápal plic možné efektivně léčit antibiotiky, velká část rodin si je nemůže dovolit. Také znečištění vzduchu způsobené spalováním biomasy a pevných paliv, špatnou ventilací a přelidněním vedou k vysoké míře respiračních onemocnění. Špatné spalování vede ke vzniku zdraví poškozujících emisí a zplodin. V přelidněných oblastech se navíc mnohem lépe šíří vzduchem přenosné nemoci, jako meningitida či dětská tuberkulóza.⁴⁴

⁴⁰ Imunizace se liší od inokulace (předchůdce očkování) a vakcinace (očkování) v tom, že vakcinace a inokulace využívá jako imunogeny buď živé, ale oslabené mikroorganismy, nebo mrtvé mikroorganismy. Imunizace využívá pouze části těchto mikroorganismů, obvykle pouze molekuly, které přímo vyvolávají imunitní odpověď. Je to nejbezpečnější forma zvýšení aktivity imunitního systému v ochraně před nemocí. Ne všem nemocem lze předejít pouze imunizací, protože imunitní odpověď vyvolaná pouze imunogenní molekulou nemusí být dostatečně silná, nebo se nevytvoří paměťové lymfocyty.

⁴¹ PROGRAMME, United Nations Human Settlements. *The state of the world's cities report 2006/2007: the millenium development goals and urban sustainability : 30 years of shaping the habitat agenda* [online].

⁴² Facts and Figures: Water, sanitation and hygiene links to health. WHO [online] [cit. 1. 10. 2014]. Dostupné z: http://www.who.int/water_sanitation_health/publications/factsfigures04/en/.

⁴³ Acute Respiratory Infections. WHO [online] [cit. 1. 10. 2014]. Dostupné z: http://apps.who.int/vaccine_research/diseases/ari/en/.

⁴⁴ PROGRAMME, United Nations Human Settlements. *The state of the world's cities report 2006/2007: the millenium development goals and urban sustainability : 30 years of shaping the habitat agenda* [online].

Šíření HIV/AIDS je čím dál více ovlivňováno urbanizací, převážně v subsaharské Africe, která je domovem pro více než 60 % všech nakažených.⁴⁵ Například v Burundi, nejméně urbanizované zemi regionu, je HIV dokonce čtyřnásobně rozšířeno mezi městským obyvatelstvem oproti venkovskému⁴⁶. Dalším faktorem je velikost města, přičemž ve větších městech je AIDS rozšířeno více, z důvodu větších příležitostí k prostituci a narkomanství.

Kvůli extrémní chudobě a zvláštnímu charakteru chudinských čtvrtí, je v těchto místech tendence začít aktivně sexuálně žít mnohem dříve a mít více sexuálních partnerů. Mnoho domů slouží zároveň jako nevěstince.⁴⁷

3.3 Vzdělání

Děti z chudých městských oblastí mají jednu z nejmenších možností dosáhnout na základní vzdělání. Z průzkumů v Novém Dillí z roku 2005 vyplývá, že zatímco z oblasti slumů dochází do školy pouze 54 % dětí, město jako celek dosahuje hodnot okolo 90 %.⁴⁸ V Bangladéši chodí do školy jen každé páté dítě ze slumů.

Pro velkou část rodin je vzdělání příliš velkou finanční zátěží, a tak jsou často nuceny neposlat své děti do školy. Většinou jsou to právě dívky, kterým je zamezeno vzdělávání, a dále se tak prohlubuje genderová nerovnost.⁴⁹

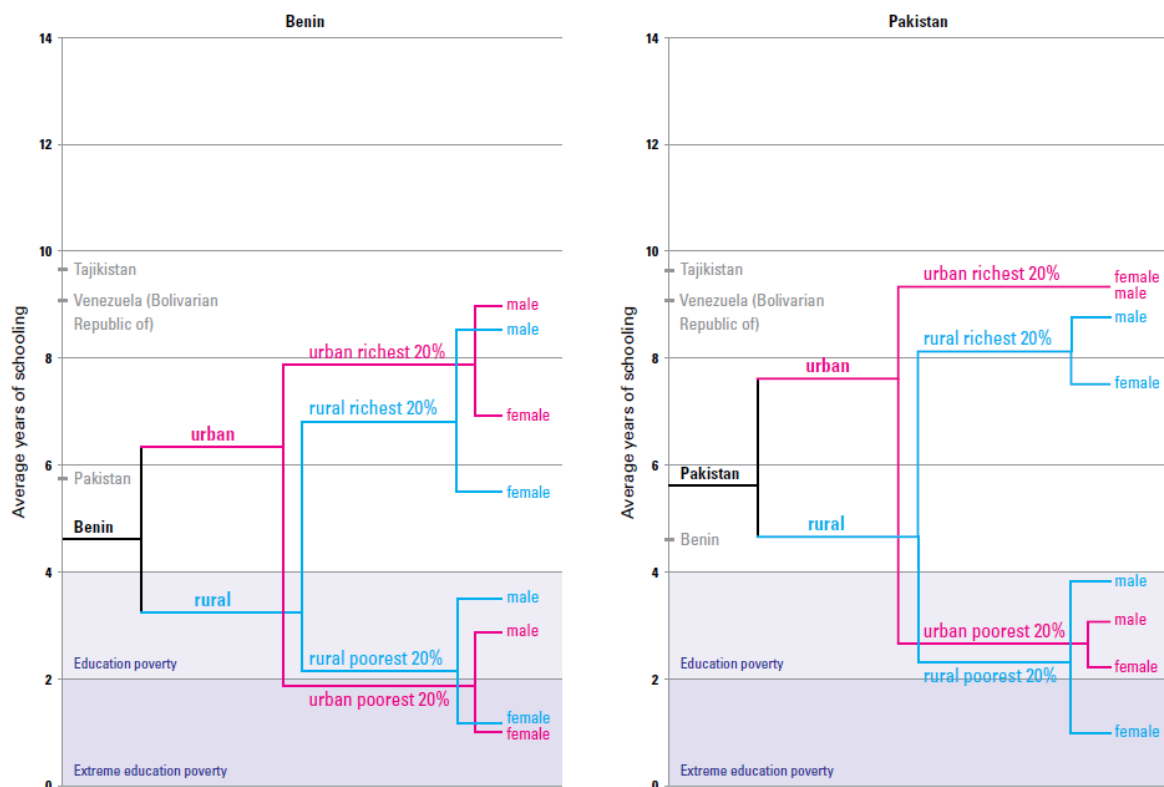
⁴⁵ Afrika HIV & AIDS Statistics. AVERT [online] [cit. 1. 10. 2014]. Dostupné z: <http://www.avert.org/africa-hiv-aids-statistics.htm>.

⁴⁶ PROGRAMME, United Nations Human Settlements. *The state of the world's cities report 2006/2007: the millenium development goals and urban sustainability : 30 years of shaping the habitat agenda* [online].

⁴⁷ ETUKURI, Charles. Slum life: Where homes double as brothels. New Vision. 10. 4. 2013 [online] [cit. 1. 10. 2014]. Dostupné z: <http://www.newvision.co.ug/news/641531-slum-life-where-homes-double-as-brothels.html>.

⁴⁸ SINGH, Shalini. Slum education: Present scenario and future need. [online] [cit. 1. 10. 2014]. Dostupné z: http://www.academia.edu/3196699/SLUM_EDUCATION_PRESENT_SCENARIO_AND_FUTURE_NEED.

⁴⁹ Children in an Urban World. UNICEF [online] [cit. 1. 10. 2014]. Dostupné z: http://www.unicef.org/sowc2012/pdfs/SOWC%202012-Main%20Report_EN_13Mar2012.pdf.

Obrázek 3: Dosažené vzdělání ve městech a na venkově v Beninu a Pákistánu

Zdroj: Children in an Urban World. UNICEF [online] [cit. 1. 10. 2014]. Dostupné z: http://www.unicef.org/sowc2012/pdfs/SOWC%202012-Main%20Report_EN_13Mar2012.pdf.

4 Závěr

Úspěch jednotlivých rozvojových cílů byl různý. V některých bodech se podařilo dosáhnout toho, co bylo předsevzato, jinde už takový úspěch zaznamenán nebyl. Jak se s tím, co se během 25 let povedlo vybudovat, naloží, je prozatím otázkou. Co však zůstává jisté, je to, že před námi nyní čeká ještě větší výzva než v roce 1990. Podařilo se snížit počet lidí žijící v extrémní chudobě, zajistit pitnou vodu pro více než 2,3 miliardy lidí, snížila se genderová nerovnováha jak ve vzdělávání, tak v zaměstnání, boj s malárií a tuberkulózou přinesl své ovoce a podařilo se pomoci více než 100 miliónům obyvatel slumů.

Rokem 2015 však začíná úsilí ještě o mnoho složitější, jelikož pomoci těm ostatním, bude mnohem náročnější. Jsou to lidé ze složitých prostředí, na které mezinárodní úsilí bude působit pomaleji a snaha bude muset být zacílená právě na ty konkrétní případy, na které zatím nedosáhla. Právě takovou oblastí jsou doposud trochu opomíjené městské chudinské čtvrti, pro které v mnoha ohledech platí jiná pravidla než pro ostatní oblasti.

Světové společenství by mělo obrátit svou pozornost právě na problematiku slumů, která je velmi specifická a na problémy, které se k těmto přelidněným oblastem váží, bude potřeba

nahlížet z nových úhlů. Ať už se jedná o přelidňnost, chatrná obydlí, nebo nedostatek vody a sanitace, tyto faktory mají v oblastech slumů zvláštní příčiny a důsledky, které, pokud chceme dokončit to, co Rozvojové cíle tisíciletí začaly, budeme muset dále analyzovat a nakládat s nimi s velkou opatrností.

Doporučené zdroje:

Publikace UN-HABITAT shrnující problematiku slumů ve světle Rozvojových cílů tisíciletí – <http://mirror.unhabitat.org/pmss/listItemDetails.aspx?publicationID=2101>

Publikace WHO a UNICEF věnující se pokrokům v oblasti pitné vody - http://www.wssinfo.org/fileadmin/user_upload/resources/JMPReport2013.pdf

Rozvojové cíle tisíciletí - <http://www.un.org/millenniumgoals/2014%20MDG%20report/MDG%202014%20English%20web.pdf>

Publikace OSN věnující se především budoucímu vývoji urbanizace - <http://esa.un.org/unpd/wup/Highlights/WUP2014-Highlights.pdf>

Seznam použité literatury

Afrika HIV & AIDS Statistics. AVERT [online] [cit. 1. 10. 2014]. Dostupné z:

<http://www.avert.org/africa-hiv-aids-statistics.htm>

Definition of Overcrowding. BRIGDEN CUNTY BOROUGH CUNCIL [online] [cit. 1. 10. 2014].

Dostupné z:

[http://www.bridgend.gov.uk/housing/What If Im Going To Be Homeless/DEFINITION OF OVERCROWDING.htm](http://www.bridgend.gov.uk/housing/What%20If%20Im%20Going%20To%20Be%20Homeless/DEFINITION%20OF%20OVERCROWDING.htm)

Information on Water, Sanitation and Hygiene. Centers for Disease Control and Prevention [online] [cit. 1. 10. 2014]. Dostupné z:

http://www.cdc.gov/healthywater/global/wash_statistics.html

ETUKURI, Charles. Slum life: Where homes double as brothels. New Vision. 10.4.2013

[online] [cit. 1. 10. 2014]. Dostupné z: <http://www.newvision.co.ug/news/641531-slum-life-where-homes-double-as-brothels.html>

SINGH, Shalini. Slum education: Present scenario and future need. [online] [cit. 1. 10. 2014]. Dostupné z:

http://www.academia.edu/3196699/SLUM_EDUCATION_PRESENT_SCENARIO_AND_FUTURE_NEED

The Slum Crisis . The Supply [online] [cit. 1. 10. 2014]. Dostupné z:

<http://www.worldslumday.com/the-unspoken-crisis/>

Slum profile in human settlements. UNESCO [online] [cit. 1. 10. 2014]. Dostupné z:

http://webworld.unesco.org/water/wwap/wwdr/indicators/pdf/C3_Slum_profile_in_human_settlements.pdf

Gender and Water, Sanitation and Hygiene. UNICEF [online] [cit. 1. 10. 2014]. Dostupné z:

http://www.unicef.org/esaro/7310_Gender_and_WASH.html

Background to the MDGs. The UNICEF [online] [cit. 1. 10. 2014]. Dostupné z:

<http://www.unicef.org.uk/UNICEFs-Work/What-we-do/Millennium-Development-Goals/Background-to-the-MDGs/>

Progres on Sanitation and Drinking Water 2013. UNICEF [online] [cit. 1. 10. 2014]. Dostupné z:

http://www.wssinfo.org/fileadmin/user_upload/resources/JMPReport2013.pdf

Levels & Trends in Child Mortality. UNICEF [online] [cit. 1. 10. 2014]. Dostupné z:
http://www.unicef.org/videoaudio/PDFs/UNICEF_2012_child_mortality_for_web_0904.pdf

PROGRAMME, United Nations Human Settlements. The state of the world's cities report 2006/2007: the millenium development goals and urban sustainability : 30 years of shaping the habitat agenda [online]. Dostupné z:
<http://mirror.unhabitat.org/pmss/listItemDetails.aspx?publicationID=2101>

Slum Dwellers to double by 2030. UN-HABITAT [online] [cit. 1. 10. 2014]. Dostupné z:
http://www.preventionweb.net/files/1713_463146759GC202120Slum20dwellers20to20double.pdf

Slums: Some Definitions. UN-HABITAT [online] [cit. 1. 10. 2014]. Dostupné z:
<http://ww2.unhabitat.org/mediacentre/documents/sowcr2006/SOWCR%205.pdf>

Guide to Monitoring Target 11. UN-HABITAT [online] [cit. 1. 10. 2014]. Dostupné z:
<http://ww2.unhabitat.org/programmes/guo/documents/mdgtarget11.pdf>

Slums: Overcrowding or „the hidden homeless“. UN-HABITAT [online] [cit. 1. 10. 2014].
Dostupné z: <http://ww2.unhabitat.org/mediacentre/documents/sowcr2006/SOWCR%206.pdf>

Security of Tenure – Best practices. UN-HABITAT [online] [cit. 1. 10. 2014]. Dostupné z:
http://cn.unhabitat.org/downloads/docs/1553_66795_security%20of%20tenur%20best%20practises.pdf

Over 200 milion escape slums but overall number is still rising, UN report finds . The UN News Center [online] [cit. 1. 10. 2014]. Dostupné z:
<http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=34119#.U9IWTYCSxpg>

Goal 7: Ensure Enviromental Stability. UN [online] [cit. 1. 10. 2014]. Dostupné z:
<http://www.un.org/millenniumgoals/envIRON.shtml>

Child Mortality. WHO [online] [cit. 1. 10. 2014]. Dostupné z:
http://www.who.int/pmnch/media/press_materials/fs/fs_mdg4_childmortality/en/

Causes of Child Mortality. WHO [online] [cit. 1. 10. 2014]. Dostupné z:
http://www.who.int/gho/child_health/mortality/mortality_causes_region_text/en/

Facts and Figures: Water, sanitation and hygiene links to health. WHO [online] [cit. 1. 10. 2014]. Dostupné z:

http://www.who.int/water_sanitation_health/publications/factsfigures04/en/

Acute Respiratory Infections. WHO [online] [cit. 1. 10. 2014]. Dostupné z:

http://apps.who.int/vaccine_research/diseases/ari/en/

Urban Population Growth. WHO [online] [cit. 1. 10. 2014]. Dostupné z:

http://www.who.int/gho/urban_health/situation_trends/urban_population_growth_text/en/

Top partneři

Generální partner
Modelu OSN

Hlavní partner
Modelu OSN

Hlavní partner Modelu NATO

Ministerstvo zahraničních věcí
České republiky

Model NATO is co-sponsored by
the North Atlantic Treaty Organization

Hlavní partner Modelu EU

Partner konference

Univerzitní
partner

Partner zahájení

Partner jednání

Partneři Modelů

Mediální partneři

Hlavní mediální partner

Hlavní mediální partner

Partner Chronicle

**Asociace
pro mezinárodní
otázky**
Association
for International
Affairs

Pražský studentský summit
projekt Asociace pro mezinárodní otázky